
RAPPORT

LOKALFASTIGHETER I SUNDBYBERG AB
SUNDBYBERGS STAD

BARNKONSEKVENSPANALYS ÖRSKOLAN
UPPDRAGSNUMMER 12602346

2019-10-24

SWECO SOCIETY AB

**MATHIAS HÖGBERG
KRISTEN KOEHLER
KLARA BÄCKSTRÖM**

Innehållsförteckning

1	Inledning	2
1.1	Vad är en barnkonsekvensanalys?	2
1.2	Uppdragssyfte	2
1.3	Geografisk avgränsning	3
2	Utgångspunkter	3
2.1	Globala hållbarhetsmålen	3
2.2	Barnkonventionen och barnets bästa	4
2.3	Översiktsplan för Sundbyberg	5
2.4	Strategisk inriktning för stadsutveckling i Hallonbergen och Ör	5
3	Nulägesbeskrivning	5
3.1	Området idag	5
3.2	Hallonbergen och Örs framtida utveckling	7
4	Metod	8
4.1	Studerade parametrar	9
5	Preliminära utgångspunkter för nya Örskolan	10
5.1	Trafik	10
6	Kartläggning av förutsättningar	11
6.1	Platsbesök	11
6.2	Målpunktsanalys	17
6.3	Dialog	17
7	Konsekvenser och rekommendationer	19
7.1	Trygghet	19
7.2	Säkerhet	21
7.3	Barns självständiga mobilitet och sociala liv	22
7.4	Hälsa och välbefinnande	23

1 Inledning

Just nu pågår utveckling av Hallonbergen och Ör. Det planeras att byggas över 4 000 nya bostäder, vilket innebär att invånarantalet i stadsdelarna nästan kommer att fördubblas fram till 2030. Med anledning av denna utveckling har Staden tagit ett beslut att bygga om den befintliga Örskolan och öka antal elevplatser för att tillgodose både dagens och framtidens behov. I 2017 initierade stadsledningskontoret en ansökan om ny detaljplan för fastigheten Kungsljuset 1 i stadsdelen. Syftet med planarbetet är att utreda möjligheten för byggnation av nya skollokaler för cirka 630 elever från förskoleklass till årskurs sex. I skolans närhet prövas även förutsättningarna för en mellanstor idrottshall. Idag nyttjar Örskolan temporära lokaler på en annan fastighet i Ör i väntan på att den nya skolan är inflyttningsklar.

Som en del i planarbetet har Sweco på uppdrag av Lokalfastigheter i Sundbyberg AB tagit fram en barnkonsekvensanalys (BKA) som ska ligga till grund för planförslaget för Örskolan.

1.1 Vad är en barnkonsekvensanalys?

En barnkonsekvensanalys är ett verktyg som används för att utreda hur en fråga, ett beslut eller en förändring påverkar barn. En barnkonsekvensanalys ska pröva och beskriva vilka åtgärder och utformningar som är de bästa för barn. En BKA bör grunda sig på två metoder:

Barnperspektivet är när vuxna ser barnet/ungdomen med hjälp av egna erfarenheter och kunskaper och strävar efter att förstå det och vidtar åtgärder som de bedömer vara till barnets och ungdomens bästa.

Barnets perspektiv speglar en utsaga från barn och ungdomar. För att kunna uttala sig om barn och ungdomarnas perspektiv krävs att barn och ungdomar själv fått säga sin mening.

När barnperspektivet och barnets perspektiv genomförs uppnås ett **barnrättsperspektiv**. Ett barnrättsperspektiv innebär att ett projekts påverkan för barn och unga analyseras. Det betyder att vid varje beslut eller åtgärd som rör barn eller ungdomar beakta att dess rättigheter enligt Förenta Nationernas (FN:s) barnkonvention tas tillvara. Barnperspektivet och barnets perspektiv är således metoder för att uppnå målet om barnrättsperspektivet.

Föreliggande analys utgår från barnperspektivet genom intervjuer med verksamma lärare på den tillfälliga Örskolan. Att ha dialoger med barn och unga på den tillfälliga Örskolan hade varit att föredra, men har inte varit möjligt att göra till samrådsskedet på grund av detaljplanens tidplan.

1.2 Uppdragssyfte

Barn lever stora delar av sitt vardagsliv i förskole- och skolmiljöer. Därför är det viktigt att Örskolan med tillhörande skolgård och ny idrottshall samt det omgivande området planeras och utformas utifrån ett barnperspektiv.

Analysen redogör för nuvarande förhållanden och, behov samt och föreslår åtgärder. Målet är att säkerställa att barnens bästa är i fokus och lyfta de frågor som bör tas hänsyn till i vidare detaljplanearbete.

1.3 Geografisk avgränsning

Exploateringsområdet finns inom kvarteren Kungsljuset, Gullivivan och Hundlokan. Barnkonsekvensanalys geografiskt avgränsade område syns i Figur 1.

Figur 1. Den nuvarande Örskolan (rosa) och nybyggda förskolan Blåsklockan (rosa) med omgivande fastigheter.

2 Utgångspunkter

2.1 Globala hållbarhetsmålen

Agenda 2030 består av 17 mål som fastställts i FN och överenskommit av 193 länder. Syftet är att fram till år 2030 uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling världen över. De globala målen fungerar som utgångspunkt och som ett hjälpmedel för att kunna leda samhällsutvecklingen i en mer hållbar riktning. En nybyggnad av Örskolan anknuter till flera av de globala hållbarhetsmålen, men bedömningen är att mål **3: God hälsa och välbefinnande** och **4: God utbildning för alla** är särskilt relevanta i sammanhanget. Det är viktigt att arbeta för att stärka dessa värden samt att, med hjälp av målen, identifiera var brister finns för att avgöra var ytterligare fokus bör läggas. Därför bör återkoppling till dessa mål ske löpande i kommande planeringskedan för att säkerställa att planen bidrar till en hållbar utveckling.

Till 2030 genom förebyggande insatser och behandling minska det antal människor som dör i förtid av icke smittsamma sjukdomar med en tredjedel samt främja psykisk hälsa och välbefinnande.
(Delmål 3.4)

Bygga och förbättra utbildningsmiljöer som är anpassade för barn och personer med funktionsnedsättning, samt tar hänsyn till jämställdhetsaspekter och därmed erbjuder en trygg, fredlig, inkluderande och ändamålsenlig lärandemiljö för alla.
(Delmål 4.A)

2.2 Barnkonventionen och barnets bästa

Syftet med att lyfta in barnperspektivet i planprocessen är att säkerställa barns rättigheter i beslutsfattandet då de annars har liten möjlighet att påverka. Utgångspunkten är de fyra grundpelarna i FN:s barnkonvention:

Artikel 2: Alla barn har samma rättigheter och lika värde
Artikel 3: Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn
Artikel 6: Alla barn har rätt till liv och utveckling
Artikel 12: Alla barn har rätt att säga sin mening och få den respekterad

Barnkonventionens huvudprinciper utgör grunden i verktyget barnkonsekvensanalys.

I en barnkonsekvensanalys är formuleringen barnets bästa central. Enligt FN:s särskilda barnrättskommitté ska principen om barnets bästa alltid beaktas och väga mycket tungt. I situationer då barnets bästa står i konflikt med vuxnas intressen är det barnets bästa som så gott som alltid ska ha företräde. Barnets bästa och hur det beaktats ska alltid redovisas i beslutsprocessen, liksom varför barnets bästa inte valdes¹. Beslut som inte är barnets bästa ska klargöras, motiveras och dokumenteras. Beslutsfattarna måste motivera varför ett annat intresse än barnets bästa har bedömts viktigare.

¹ FN:s barnrättskommitté, Barnombudsmannen

I juni 2018 röstade en majoritet i riksdagen för regeringens förslag att göra FN:s konvention om barnets rättigheter till svensk lag. Beslutet innebär att barnets rättigheter ska beaktas vid avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn. En inkorporering av barnkonventionen bidrar till att synliggöra barnets rättigheter. Det är ett sätt att skapa en grund för ett mer barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet. Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2020.²

2.3 Översiktsplan för Sundbyberg

I översiktsplanen från 2018 framgår stadens långsiktiga viljeinriktning och intentionen för den framtida mark- och vattenanvändningen i Sundbyberg. Översiktsplanens vision benämnd *Vision 2030* består av devisen "Sundbyberg växer med dig" och innefattar de tre kärnvärdena *Levande*, *Nytänkande* och *Tillsammans*. Siktet är inställt mot en urban och hållbar stad. Hallonbergen och Ör är utpekade som ett av totalt fem utvecklingsområden i översiktsplanen. Målet är att de angränsande stadsdelarna ska integreras och förnyas med både ny bostadsbebyggelse och ett utökat serviceutbud.

2.4 Strategisk inriktning för stadsutveckling i Hallonbergen och Ör

Under 2018 arbetade kommunen fram ett dokument som anger hur stadsutvecklingen i Hallonbergen och Ör ska bedrivas. Fokus ligger på att skapa ett välfungerande och sammanhållet område med människan i centrum och utvecklingen ska därför genomsyras av delaktighet och dialog.

I kvalitetsprogrammet för området konkretiserar staden sin framtida bild av Örs utveckling och beskriver vilka kvaliteter som ska vara vägledande vid utvecklingen. I denna framgår bland annat att stadsutvecklingen ska utgå från att minska fysiska och sociala barriärer och stärka kopplingar mellan olika delar av staden. Detta för att främja vardagslivet för medborgare samt besökare och medför bättre förutsättningar för social sammanhållning, integration och fysisk aktivitet. Det fastställs även att fotgängare, cyklister, kollektivtrafik och personer med funktionsnedsättning ska prioriteras före biltrafik. Gång- och cykelstråk ska vara gena, sammanhängande, säkra, trygga och tydliga. Det framgår även att cykelparkeringarna i området ska vara tillräckligt många, tillgängliga, trygga och vara försedda med bra belysning.³

3 Nulägesbeskrivning

3.1 Området idag

Stadsdelen Ör är ett bostadsområde byggt under 1960-talet och är grupperad i tre punkthuskvarter och fyra lamellhuskvarter, med förskola, skola och centrumbyggnad i mitten. Ör centrum ligger i det sydvästra hörnet av stadsdelen och består av ett torg med ett mindre butiksutbud i form av närlivs, pizzeria och en elservice-butik.

Örsvängen fungerar som en ringväg som kopplar Ör till Hallonbergen med in- och utfarter från Ursviksvägen samt från Hallonbergen centrum via Örbron/Gesällvägen. Vägen

² Regeringskansliet, 2018

³ Ör – Kvalitetsprogram, 2016

trafikeras av cirka 1600 fordon/vardagsdygn enligt mätningar 2011. Örsvängen har trottoarer längs hela sin sträckning, dock inte på båda sidor av vägen hela sträckan.

Örskolan är belägen centralt i stadsdelen vilket innebär att den återfinns i en lugn miljö avskild från biltrafik. Det får till följd att det finns relativt barnvänliga gångvägar till skolan idag. I Figur 2 pekas de skolvägar ut som idag bedöms vara de primära och mest använda för gående skolelever, markerade i orange. Ringleken, som utgör den enda bilvägen till Örskolan och Blålockan har bedömts vara en primär skolväg för gående och cyklande skolelever.⁴

Figur 2. Gångstråk, övergångsställen och busshållplatser längs Örsvängen med den nya Örskolan i mitten.

Busslinje 506 trafikerar Örsvängen och kopplar Ör till Hallonbergen centrum, Sundbyberg station, Solna centrum samt Karolinska sjukhuset. Från Hallonbergen centrum (cirka 500 meter från planområdet) kan man nå fler busslinjer och blå tunnelbanelinje 11 mot Akalla respektive Kungsträdgården.

⁴ Teknisk förstudie Ör centrum, PM Trafik 2018

Ör är omgivet av stora rekreations- och naturtytor. Planområdet består i väster av naturmark med skogsbevuxna hällar och sluttningar med blandskog. I öster ingår i planområdet en del av det anlagda parkstråk som sträcker sig genom Ör med Malins park centralt i stadsdelen. Parkmarken karaktäriseras av anlagda gräsmattor, planterade buskar och planterad lönn, rönn, björk och enstaka ekar.

Tennishall, fotbollsplan och basebollplan ligger nordöst om området. Öster om Ör ligger Råstasjön och i söder finns parkområdet Golfängarna.

3.2 Hallonbergen och Örs framtida utveckling

Idag pågår ett omfattande och kontinuerligt stadsutvecklingsarbete i både Hallonbergen och Ör. I Figur 3 nedan visas ett antal av de pågående projekten i området. Bedömningen är att befolkningen kommer att öka från 7000 till cirka 15 000 invånare år 2030. I anslutning till Örskolan pågår flera detaljplaner för nya bostäder och verksamheter. Under denna stadsutvecklingsprocess planeras också gaturummet få en ny utformning som stärker sambanden mellan stadsdelarna och som bidrar till att skapa attraktiva miljöer för gående och cyklister. Den nya utformningen ska också ge goda förutsättningar för en effektiv kollektivtrafik.

Figur 3. Pågående projekt och detaljplaner inom STUP Hallonbergen-Ör. Källa: Sundbybergs stad.

De aktuella planerna med störst påverkan på Örskolan är Ör centrum, söder om Örskolans planområde, och Klockstapeln, nordväst om planområdet. Det vinnande förslaget för nya Ör centrum innehåller lokaler för kommersiell service, nya bostäder, äldreboende och ett så kallat mellanboende som totalt kommer att innebära 190 nya bostäder. Det vinnande förslaget består av två olika byggnader med totalt fyra olika våningshöjder vilka varierar från fyra våningar mot torget och Örsvängen till som högst tio

våningar i det nordvästra hörnet mot nya Örskolan. Huvudprinciperna gällande markanvändningen i det vinnande förslaget visas i Figur 4. Två platsbildningar föreslås inom de ytor som förordas bli allmän platsmark.⁵

Figur 4. Illustration över det vinnande förslaget för Örs nya centrumbebyggelse. Arkitema Architects, 2019.

Utveckling av kvarteret Klockstapeln planeras i anslutning till skolområdet. Planen möjliggör för 300 nya lägenheter med entréer utmed Örsvängen och syftar bland annat till att skapa en bättre överblick och tryggare stråk längs Örsvängen. Detta kommer i förlängningen också göra det tryggare för både barn, föräldrar och skolpersonal att ta sig till och från skolan. I detaljplanen för Klockstapeln finns även krav på att en del av fastigheten sparas till parkmark genom att behålla och utveckla Malins park som en viktig stadsdelspark för allmänna aktiviteter. Parken kan ge goda förutsättningar för att utöka Örskolans tillgång till naturyta i närområdet.

4 Metod

Det finns olika sätt att utföra och utforma en barnkonsekvensanalys på. Då det ännu inte finns ett färdigt plan- eller utformningsförslag för Örskolan har föreliggande analys främst baserats på en kartläggning av nuläget.

Kartläggningen syftar till att skapa en förståelse för platsen idag och vad den har för förutsättningar. Detta har gjorts genom platsbesök och insamling av underlag relevanta för projektet. I kartläggningen har även dialog med lärare på nuvarande Örskolan utgjort en huvudsaklig del. Syftet med dessa var framför allt att få en förståelse för planområdet

⁵ Teknisk förstudie Örs centrum, PM Trafik 2018

och hur det används idag men även fånga behov och medskick till den framtida utvecklingen av skolområdet.

4.1 Studerade parametrar

Föreliggande analys har utgått från antal parametrar: *trygghet, säkerhet, barns självständiga mobilitet och sociala liv* samt *hälsa och välbefinnande*. Trots att parametrarna har överlappande teman är de viktigt för att tydligt definiera dessa begrepp innan analysen genomförs.

4.1.1 Trygghet

Trygghet är en känsla inför framtiden, inför vad som kan hända. Känslan av otrygghet är subjektiv och barn är särskilt utsatta för känslan. För att barn ska känna sig trygga att röra sig inom området måste de känna sig säkra på att ingenting kan hända dem. Den fysiska planeringen av området är viktig för att skapa en miljö som känns öppen och trygg. Det finns ett antal generella aspekter som påverkar tryggheten, bland annat långa siktlinjer, alternativa vägar, belysning, utblick och insyn, hur befolkat ett område är.

4.1.2 Säkerhet

Barn är utsatta trafikanter för att de kan ha svårt att tolka trafiksituationer och uppfatta dem som farliga. Trots att antalet dödsfall till följd av trafikskador har minskat över tid i Sverige utgör trafikskador fortfarande en av de främsta dödsorsakerna för barn och unga. Trafiksäkerhet innebär att barn kan ta sig till och från skolan utan att riskera att bli skadade i trafiken. Det är därför viktigt att det finns gång- och cykelstråk till skolan som har säkerhetsanpassats efter barns behov. Sänkning av hastigheter, välutformade övergångsställen, skolvägar som undviker stora barriärer och utformning för leveranser och angöring som anpassas för skolmiljö är möjliga åtgärder för att uppnå en god standard för trafiksäkerhet.

Säkerhet för barn i trafikmiljöer kan också innebära åtgärder för att minska biltrafiken. Den stora mängden biltrafik runt skolor kan öka risken för att barn skadas. Genom att skapa attraktiva gång- och cykelvägar till skolan minskas inte bara mängden bilar för skolskjutsning, det skapar också möjligheten för mer aktiva resor till och från skolan vilket har många andra positiva effekter.

4.1.3 Barns självständiga mobilitet och sociala liv

Barns rörelsefrihet begränsas många gånger av att vuxna inte känner sig trygga. Barn utvecklas och kan med tiden ta mer och mer ansvar. Med ett större ansvar utvecklas de ännu mer. Frigörelse från föräldrarna är nödvändig och därför är det viktigt att barn inte blir beroende av vuxna för att ta sig till skola och fritidsaktiviteter.⁶

Närhet till service, kommunikationer och fritidsaktiviteter, tillgång till kollektivtrafik, tillgänglighet för rörelsehindrade samt kopplingar över barriärer är andra aspekter som påverkar barns självständiga mobilitet och sociala liv.

---

⁶ BKA 2.1, Göteborgs stad

4.1.4 Hälsa och välbefinnande

Hälsa och välbefinnande handlar om att invånare och besökare ska kunna bo och umgås i en god bebyggd miljö. Goda bebyggda miljöer bidrar till den fysiska hälsan när barn och unga får möjlighet att använda området för fysiska aktiviteter och lärande. Viktiga aspekter att ta hänsyn till för att främja barns hälsa och välbefinnande är skolgårdens utformning, luftkvalitet, möjligheten för spontanlek, grönområden, buller, solljus, prioritering av gång och cykel.³

5 Preliminära utgångspunkter för nya Örskolan

Den nya skolan planeras som en treparallellig F-6-skola som rymmer 630 elever fördelat på 21 skolklasser.

En idrottshall föreslås ligga i anslutning till Örskolans skolgård inom kvarteret Gullvivan 2. Den är fullstor vilket innebär möjlighet för träningar och tävlingar i innebandy och handboll. Genom att hallen kommer att drivas av kultur- och fritidsförvaltningen kan fler skolor än enbart Örskolan använda lokalerna. Hallen planeras vara tillgänglig även under kvällstid och helger så att det kan utnyttjas av föreningsverksamhet.

5.1 Trafik

I den tekniska förstudie som gjorts Ör centrum föreslås att Norra gatan bli dubbelriktad medan Ringleken stängs för motorfordonstrafik. All leveranstrafik till och från Örskolan och förskolan Blåklockan planeras då ske via Norra gatan.⁷

---

⁷ Teknisk förstudie Ör centrum, Kompletterande PM Trafik, 2019

Figur 5. Föreslagen trafikutformning vid Örskolan från trafik- och mobilitetsutredningen.

Skolbarn kommer från alla håll till Örskolan. Ett flertal gångbanor längs med gator och mellan hus finns i Ör. Cykelbana ska byggas längs med Örsvängens västra och södra sida, vilket kommer komplettera de friliggande gång- och cykelbanorna inne i området se Figur 5. Cykelbanorna i Ör knyts samman med huvudstråk och regionala stråk som går i anslutning till stadsdelen.

6 Kartläggning av förutsättningar

6.1 Platsbesök

Ett platsbesök ägde rum i juli 2019 för att få en övergripande förståelse för skolområdet och stadsdelen. På grund av nedläggningen av den befintliga skolan var skolgården obefolkad under platsbesöket. Platsbesöket gav dock insikter om bland annat dagens utformning, den fysiska omgivningen och topografin, trafiksituationen, fritidsaktiviteter, rörelsestråk och natur- och grönyta i området.

Figur 6. Den befintliga skolgården i juli 2019.

Skolområdet utgörs till stor del av hårdgjorda ytor och grusplaner med en del gröna inslag i form av buskage och träd men brist på större gräsytor. Området som omger själva skolan och skolgård är kuperat och lummigt. Stora, äldre träd, gräsmattor och skogsdungar utgör stora delar av närområdet.

Figur 7. Gymnastikträning på den befintliga skolgården.

Figur 8. Hårdgjorda ytor på den befintliga skolgården.

Figur 9. Stora träd och gröna inslag omger skolområdet.

Figur 10. Stora träd och gröna inslag omger skolområdet.

Under platsbesöket noterades upptrampade stigar genom skogsdungen mellan bostadshusen och bullhållplatsen.

Figur 11. Upptrampad stig från Örsvängen till skolan, sedd från Örsvängen i öster.

Figur 12. Väg till Malins park och stigen ovan sedd söderifrån.

Flera av balkongerna och uteplatserna på de omgivande bostadshusen vetter mot skolgården. Många av de gemensamma uteplatserna är nyligen renoverade och tyder på att boende bryr sig om och använder platserna. Denna närvaro av boende i nära anslutning till skolan och skolgården skapar en ökad trygghetskänsla genom så kallad "naturlig övervakning" då detta möjliggör för människor att se och höra vad som händer på platsen.

Figur 13. Bostäder med balkonger och uteplatser som vetter mot skolområdet.

Skolgården

Lärarna uttryckte det är viktigt att skolgården utformas med tydliga utrymmen och aktiviteter. De har märkt en stor efterfrågan på bland annat basketkorgar och fotbollsplan. Även gungor, klätterställningar, kryptunnlar, lekplatsutrustning för balansträning och kojor är viktiga. Utrymmen där man kan slå sig ner och vila och socialisera är särskilt viktigt för de äldre barnen. Det är också viktigt att dessa är försedda med tak och grönska för att skydda mot regn och sol. Ett annat önskemål är färre hårdgjorda ytor och istället mer grönska i form av stora träd och buskar samt odlingsmöjligheter. Däremot ansågs gräsmattor inte vara lika nödvändiga i och med att de finns mycket sådana ytor i anslutning till skolområdet.

Lärarna var inte helt överens om huruvida en eventuell åldersuppdelad utformning är positivt eller negativt. En sådan lösning kan bidra till en ålderssegregering som till exempel kan leda till att de yngre barnen känner en rädsla för de äldre barnen. En blandning av åldrar anses därför vara bättre då barn lär sig av varandra. Det fanns också de som uttryckte att det är positivt om barn får sina egna utrymmen och åldersanpassade aktiviteter.

Skolbyggnadens utformning

Lärarna ansåg att entréer bör vara stora så att det finns tillräckligt mycket utrymme för många barn att samtidigt byta kläder och ta av sig skor. Även korridorerna bör vara breda då det kan uppstå konflikter mellan elever när de blir för trångt. Av samma anledning fanns även önskemål om att ha högst två klassrum per kapprum. Samtidigt som många entréer kan vara en fördel när man ska ta emot många barn samtidigt, kan det också skapa svårigheter för lärarna hålla uppsikt, särskilt för de entréer som vetter mot baksidan. Lärarna konstaterade även att entréerna bör vara färgglada och "varma" för att kännas välkommande och göra barnen glada.

Trygghet

Entréer, skolgården inklusive baksidan av skolan och övergångställen i området är platser som ska vara väl upplysta, vilket är särskilt viktigt under vinterhalvåret. Under intervjuerna framfördes önskemål om att ha bra belysning på skolgården och vid entréer i synnerhet.

Det fanns delade meningar kring huruvida ett eventuellt staket runt skolgården främjar trygghetskänslan. Det konstaterades att ett staket som utgör en tydlig gräns för skolbarnen (men också för vuxna som rör sig i anslutning till området) och kan vara till hjälp för skolpersonalen för att hålla uppsikt av skolgården. Det fanns också de som menade att avsaknaden av ett staket inte har varit ett problem och att den mindre påtagliga inramning som finns i dagsläget utgör en tillräckligt tydlig gräns.

Säkerhet

Enligt lärarna blir många av barnen idag skjutsade med bil till skolan. Lärarna menade att föräldrar ofta vill komma så nära skolentrén som möjligt, vilket skapar en farlig trafikmiljö vid entrén till den tillfälliga skolan. Lärarna betonade vikten av att nya Örskolan får en trafiksäker miljö för hämning och lämning. Fler övergångställen över Örsvängen i

anslutning till målpunkter samt över Ursviksvägen mot Hallonbergen ansågs vara särskilt viktiga åtgärder för att skapa en trafiksäker miljö för barn i området.

Omgivande rekreation

Lek- och rekreationsplatser i Ör som idrottsplatsen, Malins park och gymnahallen är populära bland eleverna i dagsläget. Dessa platser kommer sannolikt att utnyttjas ännu mer i framtiden när till exempel Malins park rustas upp och blir mer tillgänglig och när den nya idrottshallen är färdigbyggd. Fler upprustade och väl omhändertagna rekreations- och lektytor avser kompensera skolgårdens begränsade storlek när skolans antal elever ökas i framtiden. Det ansågs därför vara av stor vikt att kopplingarna mellan skolan och dessa målpunkter är tydliga och överblickbara, att de upplevs trygga och att de är trafiksäkra.

Särskilda behov

Skolan och skolgården ska anpassas för rörelsehindrade. Barn som har problem med att fokusera behöver klassrum som ger färre distraktioner. Lärarna uttryckte till exempel att de föredrar enkla klassrum som är inte för höga i tak och har inte för stora fönster.

Avseende jämställdhet uttryckte lärarna inga särskilda krav på den framtida utformning. Däremot underströk de att det är positivt att erbjuda aktiviteter som är särskilt efterfrågade av flickor, till exempel gymnastikträning, balansövningar och platser för att ta det lugnt och socialisera.

7 Konsekvenser och rekommendationer

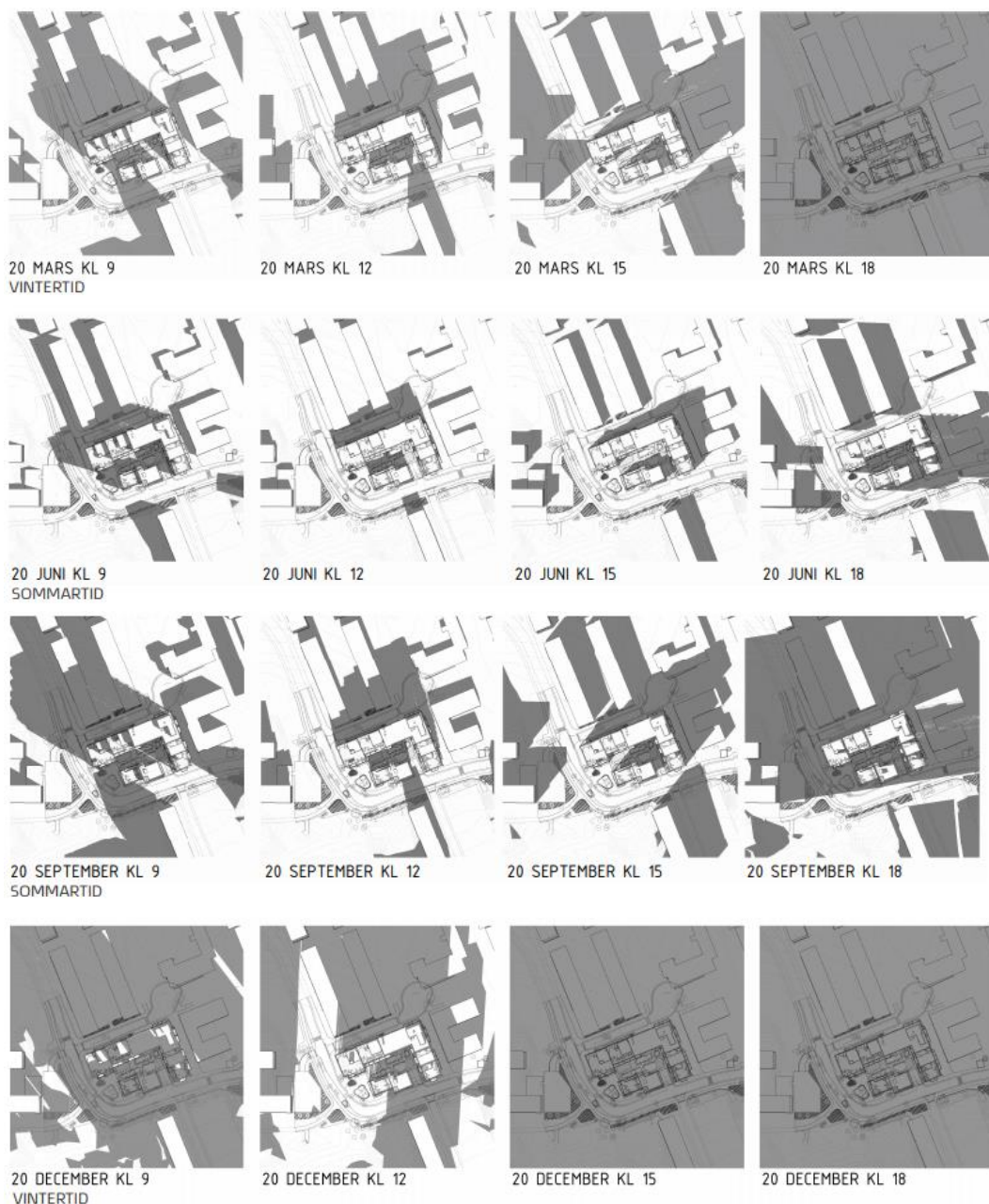
7.1 Trygghet

Något som i stor grad påverkar hur tryggt ett område upplevs är hur många som vistas där. Då de flesta aktiviteterna i och i anslutning till Örskolan äger rum främst under dagtid kan området upplevas som ödsligt och otryggt under andra delar av dygnet. En av avsikterna med Örskolan och den nya idrottshallen är ett ökat utbud av kvällsaktiviteter i området genom att nyttja skolan och idrottshallens under kvällstid för bland annat sport- och utbildningsevenemang. Detta bidrar till mer rörelse och därmed en ökad trygghet på kvällarna. I och med utbyggnaden av Ör centrum och tillkomsten av kommersiell service och ett mindre antal arbetsplatser skapas mer rörelse under en större del av dygnet. Även det planerade äldreboendet i Ör centrum kommer att bidra till ökad rörelse och en större mångfald i både demografi och aktiviteter. En viktig del i Ör centrum utveckling är att skapa naturliga mötesplatser där folk vill vistas och känner sig välkomna. Detta skulle öka både attraktiviteten och öka trygghetskänslan för hela Ör, inklusive skolområdet.

I en socialt hållbar utemiljö ska människor kunna, vilja och våga röra sig fritt under dygnets alla timmar utan att känna sig rädda. God belysning är en av grundförutsättningarna för känslan av trygghet i den offentliga miljön. Höga hus kastar långa skuggor och i Sverige har vi ett lågt solstånd under en stor del av året vilket medför att även låga hus skuggar gator och gårdar under stor del av dagen. Delar av skolgården som riskerar att få begränsat med solljus och bli mörka under stora delar av året kan leda till att barnen undviker att vistas där. Boverkets standard för utformning av skolmiljö betonar vikten av god belysning för att undvika skadegörelse och hjälpa skolpersonalen

att ta ansvar för barnens säkerhet och trygghet. God belysning på skolområdet kan också göra det till en attraktiv genväg vilket i sin tur ökar rörelsen inom området.

Solstudier har gjorts för Ör centrum, som påverkar framför allt den södra delen av skolgården, se Figur 15.

Figur 15. Solstudier av Ör centrum. Källa: Arkitema Architects, 2019-08-29

Under intervjuerna förknippade lärarna trygghetsfrågan mycket med deras förmåga att hålla uppsikt över skolgården. Utformningen av skolbyggnaden bör undvika att skapa dolda hörn där lärarna inte kan se barnen, då det kan öka risken för mobbing. Placering och utformning av skola bör underlätta övervakningen av skolgården. Det är också positivt om kringliggande bostäder kan nyttjas för ökad överblick och "naturlig övervakning".

7.1.1 Rekommenderade åtgärder

- Belysning och vägvisning utgör viktiga trygghets- och tillgänglighetsaspekter, och kan därför vara avgörande för att en plats känns trygg att vistas på. För att området ska upplevas som tryggt under hela dygnet krävs en genomtänkt och välplanerad belysningsstruktur. Det är av stor vikt att exempelvis entréer förses med god belysning.
- Ett staket som avgränsar skolgården kan skapa känslan av begränsning och instängning. En naturlig avgränsning av skolgården som gång- och cykelvägar eller buskage och vegetation bör därför övervägas som alternativ, särskilt för del av skolgården som är avsedd för äldre barn. Vid en sådan lösning är det dock viktigt att utformningen inte försämrar den naturliga insynen till skolgården.

7.2 Säkerhet

Barn ska självständigt kunna röra sig både i och utanför skolområdet utan att löpa en risk att skadas i trafiken. Många målpunkter för barn och unga ligger utanför skolområdet och innebär att barn måste korsa gator som Örsvängen och Ursviksvägen. Örsvängen, som omger området, har ett trafikflöde på cirka 1 600 fordon per dygn och skapar en barriär mellan skolområdet och ytterkanterna av stadsdelen. Ursviksvägen (som sträcker sig i nord-sydlig riktning mellan Ör och Hallonbergen) har ett trafikflöde om cirka 13 500 fordon per dygn.⁸ Ursviksvägen planeras byggas om i samband med exploateringen av kvarteret Klockstapeln och få en utformning där alla trafikslag ges plats. Trafikutredningen för Örskolan förslår ett nytt övergångsställe på Örsvängen vid Majeldsvägen samt ett gångstråk som omdirigeras runt idrottsplatsen, förbi skolgården.

Leveranser till skolan planeras ske via den nya Norra gatan längs med Ör centrum med angoring vid skolområdets sydöstra spets.

Hämtning och lämning av elever med bil hänvisas till parkeringen vid Örvallen. De elever som blir hämtade eller lämnade vid Örvallen behöver korsa Örsvängen. Det ställer krav på en hög trafiksäkerhet vid övergångsstället på Örsvängen. Samtidigt gör denna lösning det säkrare för de barn som går eller cyklar till skolan.

7.2.1 Rekommenderade åtgärder

- Övergångsställen på Örsvängen förses med god belysning och övergångsställen på de viktigaste stråken för elever hastighetssäkras för att ge elever möjligheten att på ett säkert sätt ta sig från skolan till övriga målpunkter. Trafikmiljöerna kring skolan anpassas efter barns villkor vilket innebär höga krav på en trafikmiljö som är tydlig och förlåtande.

⁸ Planbeskrivning för Klockstapeln, 2016

- Vändplanen utformas så att lastbilar inte behöva backa då detta utgör en fara för barnen som vistas där. Som ytterligare säkerhetsåtgärd bör den också skiljas av genom staket så att barn inte vistas på vändplanen.

7.3 Barns självständiga mobilitet och sociala liv

För att barn och unga ska kunna ta sig till de viktiga målpunkterna i området på ett tryggt och säkert sätt krävs goda kopplingar till dessa i form av säkra gång- och cykelstråk som är separerade från körbanan. Det bidrar också till en bättre överblickbarhet som ökar orienteringsförmågan. För att uppmuntra barn och unga att cykla är en av grundförutsättningarna att det är enkelt, till exempel genom att förse viktiga målpunkter med cykelparkering där antalet utgår från reseströmmar baserad på målstyrd placering⁹. Skolgården föreslås dimensioneras för 360 cykelplatser till en början, med möjlighet till utökning av antalet platser om behovet uppstår.

De planerade trafiksäkerhetsåtgärderna som avser minska barriäreffekten av Örsvängen och Ursviksvägen är av stor vikt för barns mobilitet, såväl som tillgång till kollektivtrafik. Två busshållplatser (Logdansplan och Kavaljersbacken) på busslinje 506 kan nås inom 150 meter gångavstånd från skolan. Dessa kollektivtrafikpunkter är särskilt viktiga för att främja de äldre barnens självständiga mobilitet.

Aktiviteter som främjar rörelse som bollspel och sporter har många fördelar men plats för utevistelse där ungas sociala liv utvecklas är också viktigt. Äldre barn, och tjejer i synnerhet, uppskattar attraktiva sittplatser. För dessa platser fyller grönska en viktig funktion för att bidra till en social och lekfull samvaro under trygga och avslappnade former.¹⁰

Artikel 23 i Barnkonventionen specificerar mål för barn, oavsett funktionsnedsättning, har rätt att delta aktivt i samhället på lika villkor för att främja självförtroende och kunna leva ett fullvärdigt liv. På samma sätt anger Boverkets byggregler att skolan ska hållas tillgänglig för alla barn och skolpersonal oavsett funktionsnedsättning.

Skolgården bör ha en tydlig rumsindelning för olika aktiviteter. Tydliga rum, med "väggar" av exempelvis buskar och staket avgränsar sinnesintryck och möjliggör lugna stunder i leken, vilket också underlättar samspelet. Rummen ger också viktigt skydd för barn med funktionsnedsättning, som ofta är extra känsliga för sol, vind, värme och kyla. Logiska gångvägar genom skolgården rekommenderas också av Boverket speciellt för barn som har perceptionssvårigheter eller barn med synnedsättning.¹¹

Barnkonventionen har också uppsatt mål för jämställdhet som säger att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.¹² Flickor behöver samma möjligheter till fysisk aktivitet på skolgården som pojkar har. I och med att flickorna blir äldre blir de ofta mindre intresserade av de mer mansdominerade aktiviteterna. I dialogarbetet med lärare uttalades att balansstockar och gymnastikträning, sittbänkar och extra grönyta var särskilt efterfrågade av tjejer.

⁹ Mobilitetsprogram för Sundbybergs stad, 2018

¹⁰ Gör plats för barn och unga, 2015

¹¹ Gör plats för barn och unga, 2015

¹² Barnkonventionen, 1989

7.3.1 Rekommenderade åtgärder

- Under byggtiden kommer gång- och cykelvägar behövas ledas om temporärt vilket påverkar barns orienteringsförmåga. Det är därför viktigt att omledningar skyltas på ett tydligt sätt.
- Skolgården är dimensionerad för 360 cykelplatser men det kan vara bra att närmare undersöka hur behovet av cykelparkeringar på skolgården ser ut innan denna mark tas i anspråk. Eftersom att det är viktigt att så stor yta som möjligt används för barnens bästa kan det finnas en fördel att en avvägning görs innan skolgården dimensioneras för detta. Det bör även ses över var ett eventuellt staket ska placeras i förhållande till parkeringsytorna då detta kan vara svårare att behöva ta sig igenom en grind, särskilt när många barn anländer till skolan samtidigt.
- Skolgården ska anpassas efter Artikel 23 i Barnkonventionen och Boverkets riktlinjer för att skapa tillgänglighet för alla barn. I och med nivåskillnaderna på fastigheten planeras mycket trappor och terrasserade lektytor. Det är viktigt att skolgården kompletteras med ramper och hissar där det behövs.

7.4 Hälsa och välbefinnande

Skolgårdar är de utemiljöer där barn spenderar en stor del av sin vakna tid och där de får mer än en tredjedel av dagens fysiska aktivitet. Det är miljöer som behöver ge utrymme för lek och rörelse då detta spelar en viktig roll för barns sociala och fysiska utveckling. Leken är en viktig del av lärandet och barn och unga söker sig till utemiljöer som erbjuder fysiska utmaningar och kompiskontakter och som väcker engagemang, nyfikenhet och äventyrlusta. Friyta för lek och utevistelse som begrepp omfattar den yta som barnen kan använda på egen hand vid sin utevistelse. Riktlinjerna från Boverket säger att det bör finnas minst 30 m² friyta per barn och att skolgårdar bör vara minst 3000 m². Örskolans planeras få en skolgård som har en totalyta av drygt 7000 m². Uppdelat på 630 elever innebär detta en friyta på 11 m² per barn. Det finns stora utmaningar med en sådan lösning då begränsade möjligheter för barn och unga att dagligen röra sig ute i sin närmiljö påverkar deras välbefinnande negativt och risken för försämrad hälsa ökar. Lärarna berättade att de ofta nyttjat Malins park, gympahallen och Örvallen som komplement till skolgården. Det är positivt att Örskolans elever har möjlighet att nyttja fler ytor för lek, rörelse och umgänge än enbart skolgården. Dock fyller dessa ytor en annan typ av funktion eftersom det i de flesta fall kräver att lärare följer med.

För att skolgårdar ska utformas på ett pedagogiskt och lekfullt sätt har Boverket tagit fram riktlinjer som delar upp skolgården i tre olika zoner: trygga zonen, vidlyftiga zonen och den vilda zonen. Barn behöver känna sig trygga närmast huset, vid entréer och uteplatser. Denna zon är lämplig för aktiviteter som behöver vuxenstöd, till exempel odling, målning och snickrande. Mellanzonen ska inbjudas till fartfylld lek och mycket rörelse och dynamik. Med hjälp av rumssammanhang, vegetation, höjdskillnader och lekredskap som integreras i öppna och slutna ytor kan man skapa ett attraktivt lekområde med många möjligheter. Längst bort från byggnaden, eller på gårdens ytterområden, kan förutsättningar för lekområden ordnas där barn får skapa egna platser och vistas "långt bort" från byggnaden. Genom större sammanhängande naturliga vegetationsytor ger man plats för och material till kojbygge och markeringar av egna platser.¹³

¹³ Gör plats för barn och unga, 2015

Buller i området kan ha en påverkan på barns stressnivå. I Boverkets riktlinjer för ljudnivå på skolgårdar anges att för de delar av skolgården som är avsedda för lek, vila och pedagogisk verksamhet är riktvärdet 50 dBA ekvivalent ljudnivå och 70 dBA maximal ljudnivå.¹⁴ En studie på ljudnivå i detaljplanen för Klockstapeln visar att byggnader längs Örsvängen har en ekvivalentnivå på cirka 45 dBA.¹⁵ Skolgården är relativt skyddad och bör därför få en lägre ljudnivå än så. Det finns dock en risk att utvecklingen av Ör centrum kan innebära en ökad ljudnivå.

Grönska innebär inte bara miljömässiga fördelar för skolgården utan fungerar även som ett pedagogiskt verktyg för barns utveckling. Buskar, träd, odling och vegetation ger barn möjligheten att utforska naturen på ett intressant sätt. Djur- och växtliv kan också skapa intressanta och lärande möjligheter i skolgården.

7.4.1 Rekommenderade åtgärder

- Förslaget uppfyller rekommendationen att en gård bör vara 3000 m² men når inte upp till måttet 30 m² per barn. Friytan per barn är istället 11 m², vilket ligger relativt långt ifrån denna norm. Barn kommer att spendera stora delar av sin uppväxt på denna plats och när friytan blir så pass begränsad kan det hämma deras fysiska, mentala och sociala utveckling. En sådan lösning innebär också att *Mål 3* inte uppfylls i den grad som är önskvärd. Barnens bästa måste alltid prövas och i de fall detta inte följs måste kommunen motivera varför och säkerställa kompensationsåtgärder. Om de omkringliggande lek- och rekreationsytorna ska fungera som kompensation är det av stor vikt att förenkla och förbättra kopplingarna till dessa och säkerställa att det finns en realistisk möjlighet för barnen, i synnerhet yngre barn, att nå dem. De måste upplevas tillgängliga, trygga och säkra. Exempel på säkerhets- och trygghetsåtgärder är bevakade övergångsställen och god belysning.
- Skolgårdens utseende och hur väl omhändertagen den är påverkar hur barn upplever och använder den. Många barn som samsas på liten yta innebär ett mer intensivt användande av den. I ett nybyggt område med nyplanterad växtlighet är risk för slitage extra stor, vilket man bör ha i åtanke i planering av utformning och materialval.
- Skolgården bör i så stor mån som möjligt utformas i linje med Boverkets riktlinjer om att förse skolgårdar med olika typer av zoner. Zonerna bör anpassas så att de yngre barnen får störst del av skolgården då behovet av större yta ökar ju yngre barnen är.
- Skolgården ska innehålla funktioner som gynnar både flickors och pojkars lek. Enligt Boverket kan exempelvis tillskapandet av mindre rum av vegetation samt små bollplaner bidra till att tjejers fysiska aktivitet ökar.¹⁶ En kartläggning om hur de flickor och pojkar som ska gå på skolan ser på sin skolgård och vad de önskar bör därför utföras.

¹⁴ Gör plats för barn och unga, 2015

¹⁵ Planbeskrivning för Klockstapeln, 2016

¹⁶ Gör plats för barn och unga, 2015

Referenser

Barnombudsmannen (2015) *Uppnå kvalitet i beslut som rör barn och unga, faktablad om barnkonsekvensanalyser*

Boverket (2015) *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*. Boverket och Movium

FN:s Barnrättskommitté (1989) *Barnkonventionen*

Göteborgs Stad (2016) *[BKA] Barnkonsekvensanalys – Barn och unga i fokus 1.2*

Regeringskansliet (2018) *Barnkonventionens väg mot svensk lag*

Sundbybergs stad (2018) *Mobilitetsprogram för Sundbybergs stad*

Sundbybergs stad (2016) *Detaljplan för bostäder och park på del av fastigheterna Gullvivan 2, Hundlokan 3, Hästhoven 2 och Sundbyberg 2:39 (klockstapeln) i Ör, Sundbybergs kommun*

Sundbybergs stad (2019) *Detaljplan för centrumutveckling i stadsdelen Ör inom fastigheterna Penninggräset 2, del av Hundlokan 3, Kungsljuset 1, Ljungen 3, Gullvivan 2, Violen 2, Blåklockan 2 samt Sundbyberg 2:39*

Sundbybergs stad (2018) *Planbesked för byggnation av skola och idrottshall på fastigheten KUNGSLJUSET 1 i stadsdelen Ör*

Sundbybergs stad (2016) *Ör – Kvalitetsprogram*

Sweco (2018) *Teknisk förstudie STUP H-Ör: Ör centrum, PM Trafik*

Sweco (2019) *Teknisk förstudie STUP H-Ör Ör centrum, Kompletterande PM Trafik*

Vägverket (2005) *Vägledning för barnkonsekvensanalys i vägplaneringen*. Publikation 2005:37